

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԱՎԱԾԱԿԱՆ ԳԵՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲՆԱԾՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (կանխիկ վճարելի)

Հայաստան	Արիշտեյն տեղ
10 ֆրանկ	Տարեկան բաժնորդական 20 ֆրանկ
5 ֆրանկ	Վեցամսեայ » 10 ֆրանկ
2 1/2 ֆր.	Եռամսեայ » 5 ֆրանկ

Ունեւորներն կամ գրամ գրկել տնտես-խմբագրին այս հասցեով
M. PORTOUKALIAN

Directeur du journal Armenia

MARSEILLE (France)

ԼԵ ՏԱՐԻ

ԹԻՒՆ 30

1920 Փետրվար 25 ԴՆ.

(Հ. Տ. 1920 Փետրվար 12)

ՊՈՑՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառոտելով և կամ մաս-
ամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Կարծաւոր
չէ վերագրածունել չհրատարակուած ձեռագիրները:

Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով:
Ծանուցման 1 միլիակ գիրը 2 ամսեայով կարժէ, ի գիրագիրը 4 ամսեայով:

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la
Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ կուզեն թիւրքերը. — Պաշտօնա-
կան զեկույց Հայ Ազգային Պատուիրակու-
թեան (Հայ-քրդական համաձայնութիւն).
— Կամակ Խալիպէն (Հոռոմ). — Կա-
մակ Սիրիան (Հայէս). — Խալիպէն Կիլի-
կիան. — Փարիզի Հայ Համագումարը.
— Ամեն. Զաւէն Պատրիարքի քանար-
դուծիւնը. — Հայերը Անգլիայի մէջ. —
Հայ Պատուիրակութիւնը Լոնտոնի մէջ.
— Անգլիական նաւատորմը մը Կ. պօլսի
առջեւ. — Անցումը Բարսէլլէն. —
Թիւրքական աներեւակալի բարբարոսու-
թիւններ. — Ծանուցումներ:

ԻՆՉ ԿՈՒՂԵՆ ԹԻՒՐԿԵՐԸ

Պարտաւած ու ջախջախուած, մէկ
տարի առաջ սուղանհրու պէս՝ յազ-
թական Դաշնակիցներու ստանբըլ
լըիւէ վերջ, այսօր դարձեալ գլուխ
բարձրացուցած են Լնվէրի ու Թա-
լէպի լիւրիւնները: Ո՞վ անոյց իրենց
այս անիմանալի յանդգնութիւնը.
ի հարկէ մէկ պատասխան կարելի
է գտնել. այն որ, Դաշնակիցներու
բարեացակամութիւնը կամ աւելի
ճիշդ՝ իրենց միջև ունեցած անհա-
մաձայնութիւններէն ծնունդ առած
տարաձայնութիւնը ոյժ առաւ այս
թիւրք բարբարոսներուն որոնց մօտ
ամենայն իրաւամբ կը նսեմանան
Ներսէս և Կարիկիլլա, նոյն իսկ
Ղէնկիլիմար և Ճիւնկիլլան:

Այն պահուն երբ արեւելեան խրն-
դիւրը օրուայ նիւթ է դարձած ու
Լոնտոնի խորհրդածոյրը կուտում
նախքէ զայն, կերիի թէ Թիւրքերը
անգամ մը ևս կուզեն ցոյց տալ որ
իրենք շատ լաւ գիտեն ինչպիսի անոնց
քթին, շատ լաւ գիտեն հեգնել
օրէնք և կանոն, դաշնագիր և հա-
մաձայնագիր և կոտորել ու կոտոր
տել անամօթ շնականութեամբ մը:

Ինչո՞ւ այս աւելորդ յոգնութիւնը.
միթէ՞ տակաւին կան անգղայիներ
այս աշխարհի մէջ որոնք Լոթիի մը
պէս ուզեն հաւատալ կամ աւելի
ճիշդ՝ չհաւատալ ու հաւատացնել
թէ կապրի «բարի թիւրքը»:

Մարաշի ու Այնթապի թարմ
արիւններուն առջև հայ սիրտը չը
կրնար չյուզուիլ ու հայ միտքը չը
կրնար չխորհիլ թէ այլևս ամէն
խոստում և դաշինք ոչ մէկ արժէք
ունին եթէ իրենց ետին ոյժ չկայ
պաշտպանուելու համար: Թէև պէտք
չկար այս նոր փաստին, բայց կերիի
թէ տակաւին քաշելիք ունինք եթէ
կորովի և հեռաւեա կերպով չգոր-
ծենք դրական երաշխիքներով:

Գերմանիայի և Աւստրիայի պէս
հսկայական կայսրութիւններ հիւ-
սթափ ձեռնթափուելէ վերջ, միթէ՞
Թիւրքիա աւելի ոյժ ստացաւ չա-
րունակելու իր կործանարար ըն-
թացքը աշխարհի բարոյականին
դէմ: Թող պատմութիւնը արձա-
նագրէ այդ դէպքերը մրուրդ ու
նախատինքով Թիւրքիայի ճակատին.
իսկ մենք մեր սրտերու և մտքերու
մէջ յախտեան պէտք է քանդա-
կենք այս դէպքերու յիշատակը և
զորմենք այնպէս որ անգամ մը ևս
չկրկնուին անոնք. պէտք է հաւատք
ունենանք մենք մեր վրայ և մեր
ոյժը կրկնապատկենք մեր սրբազան
իրաւունքներուն տիրանալու և զա-
նոնք պահպանելու համար: Զրկանք
արգիլել մեր գլխուն պայթած չա-
րիքները. դէժ գիտնանք օգտուիլ
անոնց աւանդած փորձառութիւն
ներէն, մեր ապագային համար, մեր
զաւակներու և թոռներու ապագային
համար:

Ու չմոռնանք թէ «Արջ» օրհա-
տականք ի վախճանել շնչոյն հզօրա-
զօյնս կուտին. օրհատի զարարում
ներ կապրի թիւրք կայսրութիւնը
և ինք իրեն թոյլ կուտայ ամէն յի-
մարութիւն, գաղանթութեան անխոր-
տակելի կոթողը վերջին անգամ մըն
ալ նուիրագործելու համար: Թիւրքի
վայրենութիւնը ստանձնու համար
բիրտ ոյժ պէտք էր մինչ վերացա-
կան երաշխիքներով ու տառական
պաշտպանութեամբ խօսեցան իրեն
հետ. և ահա արդիւնքը մէջտեղն է:

Սկսած է վերածնիլ հայաստանը,
հակառակ ամէն դաւի. ունինք մեր

պետութիւնը, բոլորովինք անոր
չարժ և աշխատինք զօրանալ ու
տարածուիլ: Այս պիտի ըլլայ մեր
փրկութիւնը և վերջակէտը բոլոր
ամարդի եղեռնագործութեանց:

Թ. ԵՂԻՇԷ

ՀՍՅ-ՔՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՈՒԹԻՒՆ
Պաշտօնական զեկուցում Հայ Ազգ.
Պատուիրակութեան

Երկար ամիսներէ ի վեր Պօլսոյ
Քրդական ազգ. ահուժը բանակ-
ցութեան մէջ էր Ազգ. Պատրիար-
քարանի հետ. Պատրիարքարանը կը
հաղորդէր իր բանակցութեանց ման-
րամանութիւնները Ազգ. Պատուի-
րակութեան, խնդրելով որ ինք ալ
իր կարգին բանակցելով հաշտու-
թեան վիճաժողովին մօտ Քրդաց
ներկայացուցիչ Շէրիֆ փաշայի հետ:
Դաշնակից տէրութիւններէն ու
մանց ներկայացուցիչներն ալ ան-
հրաժեշտ պէտքը զգացուցած էին
որ Հայերը Քրդաց հետ համաձայ-
նութեան մը գային: Այս պայման-
ներու մէջ է որ բանակցութիւններ
տեղի ունենալով Ամրոջական հա-
յաստանի Պատուիրակներուն և Շէ-
րիֆ փաշայի միջև, խմբագրուեցաւ
հայ քրդական համառօտ համաձայ-
նագիր մը, որ ուղարկուեցաւ հաշ-
տութեան վիճաժողովին:

Բարբոթին սխալ են Պօլսոյ կարգ
մը թերթերուն մէջ երեցած լու-
րերը, որոնց համեմատ Շէրիֆ փա-
շան և հայկական Պատուիրակութիւ-
նը հայ և Քիւրդ տէրութեանց սահ-
մաններու մասին իրենք իրենց մէջ
արգէն իսկ որոշ համաձայնութիւն
զորացուցած ըլլան:

Ահաւորիկ համաձայնագրին բուն
թարգմանութիւնը:

Փարիզ, 20 յուլ. 1919

Պարոն Նախագահ,

Ստորագրուած, հայ եւ քիւրդ ազգե-
լու ներկայացուցիչներս, պատիւ ունինք
Հաշտութեան վիճաժողովին յայտնելու
թէ մեր երկու ազգերը, երկուքն ալ
արիական ցեղէ, նոյն շաներն ունին եւ
նոյն նպատակը կը հետապնդեն, այսինքն

իրենց ազատագրումը եւ անկախութիւնը
— մասնաւորապէս Հայոց համար՝ իրենց
ծերբազատումը թուրք կառավարու-
թեանց անգութ տիրապետութենէն, եւ
նորհանրապէս՝ Հայոց ինչպէս՝ Քիւրաց
համար՝ իրենց ճողոպտումը Սիւլթան եւ
Յաւաջըխութեան Քօմիթէի լուծէն, որուն
պաշտօնական եւ գաղտնի կառա-
վարութիւնները իրենց այնքան աղիտաբեր
եղած են: Բոլորովին համաձայն ենք ու-
րումն Հաշտութեան վիճաժողովին
միասնաբար խնդրելու համար՝ ըստ ազ-
գայնութեանց սկզբունքին՝ կազմութիւնը
միացնել անկախ Հայաստանի մը եւ
անկախ Քիւրդիստանի մը, աջակցու-
թեամբ մեծ պետութեան մը, մեր եր-
կու ազգերէն իւրաքանչիւրին բաղձանքը
յսելէ յետոյ նշանակուած, մեր երկիրնե-
րուն շնորհելու համար իր դերմիջական
եւ ընտրական օգնութիւնը վերաշինու-
թեան շրջանի միջոցին:

Գալով վէճի նիւթ եղող հողամասերուն՝
ինչ որ կերելայ յաջորդաբար Հաշտու-
թեան վիճաժողովին մատուցուած հայ
եւ քիւրդ յիշատակագիրներէն, երկու
ազգայն տէրութեանց սահմանագրուի-
նելու վերջնական ճշդումին համար
որոշապէս կը յայտարարենք որ այդ կար-
գադրութիւնը կը թողուր Հաշտութեան
վիճաժողովին որոշմանց. կանխաւ վստահ
ըլլալով որ անոր վճիռը արդարութեան
եւ իրաւունքի նիւթս վրայ պիտի տրուի:
Կը հաւատանք նաեւ մեր բացարձակ
համաձայնութիւնը երկու տէրութիւննե-
րու իւրաքանչիւրին մէջ փոքրամասնու-
թեանց օրինաւոր իրաւունքները յարգե-
լու մասին:

Հանգեցը ընդունիլ, Պարոն Նախա-
գահ, մեր...

Քիւրդիստանի համար՝

Շէրիֆ

Նախագահ Քրդական Պատուիրակութեան
Խաղաղութեան Համաժողովին մօտ:

Հայաստանի համար՝

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊՈՐ

Նախագահ Հայ Ազգ. Պատուիրակութեան,
Հ. ՕՂՈՍ ՆՈՒՊՈՐ
Վասն նախագահի Հայկական Հանրա-
պետութեան եւ Պատուիրակութեան
Խաղաղութեան Համաժողովին մօտ:

Ամերիկայի մէջ, մէկ քանի հայ
զօրծիշներ սխալ մեկնութիւններ
ստանալով այս համաձայնութեան
մասին, և անոր շուրջ նոյն իսկ մա-
մուլի մէջ վէճ յարուցած ըլլալով,
Ամերիկական Հայաստանի Պատուի-
րակութիւնը յունիս 29 թուականի
հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Ամե-
րիկայի իր ներկայացուցիչներուն՝
ըրազաց մէջ հրատարակելու համար

«Այնքան ծայր ցատկի կը գտնենք որ մամուլի մէջ վեճ յարուցած ըլլան հայ քրտական համաձայնութեան մասին: Այդ համաձայնութիւնը, որ ստորագրուած է Ալլ. Պատ. լիբալութեան և թէ հայ հանրապետութեան Պատուիրակութեան, ոչ մէկ կերպով չի վտանգեր հայկական շահերն ու պահանջները:»

ՀԱՅ ԱԶԳ.

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ, 5 փետրուար 1920

ՆԱՄԱԿ ԻՏԱԼԻԱԿԱՆ

Հոռ, 19 փետր. 1920

Ահաւասիկ պատասխանը որ տուած է իտալական կառավարութիւնը On. Luzzatiի հարցումին որուն մասին գրած էի արդէն.

Իտալական կառավարութիւնը ֆանցացած է Հայ Հանրապետութեան անկախութիւնը եւ Երեսան դրկած է արդէն իր ներկայացուցիչը: Աւելորդ է ըսել որ կառավարութիւնն ուրախութեամբ պիտի ընդունի իրեն մօտ Հայկական Հանրապետութեան ներկայացուցիչը:

Միւլիթարեան Միաբանութեան Արբաժայրը Գեր. Կիրիլեան արքայապետի կարծիքով տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սրբազան Պապին հետ: Թէեւ խօսակցութեան նիւթը գաղտնի կը պահուի, անկասկած է, մասնաւորապէս անոնց որոնք Միաբանութեան շարժումներուն հետեւած են և մօտ են, թէ խօսակցութեան նիւթ եղած են Միաբանութեան ներքին խնդիրները:

Երեանի «Հայ Կոօպերատիւներու Միութեան» ներկայացուցիչ պ. Չօլախան, գրէթէ ամիս մը Միլան ու քաղաքս կենալէ յետոյ, Երեան մեկնեցաւ: Չը մեկնած, կրցայ տեսակցիլ իրեն հետ ու քանի մը տեղեկութիւններ առնել իր գործունէութեան մասին: «Ինչ հետ հայտատան կը տանիմ, ըսաւ, կերպաս, եղբարական լապտերներ ու լուցկի, մօտիկ 500 հազար փրանքի ապրանք: Մեր Միութիւնը այս գրամը պիտի փոխարինէ հայկական արտադրութիւններով:»

Քանի մը խօսք ալ մեր «Արցունքի հովիտ»ի նշանաւոր հեղինակին: Զատալի է նկատել միզի պէս երիտասարդներու սրունք այնքան մեծ համակրանք ունին դէպի Գաշնակցութիւնը, թէ պ. Ահարոնեանի քաղաքս այցելութիւնը յաջողութիւն մը չունեցաւ: Պ. Ահարոնեան չկրցաւ տեսնուիլ On. Nittiի հետ, որովհետեւ ան մեկնեցաւ Լոնտոն: Տեսակցեցաւ միայն Conte Sforzaի հետ, ու ներկայ եղաւ թէրատեղանի մը որ տուաւ մեր

անխնջ կոմսուհի Corinaldiի և ի վերջոյ Marin թերթին հոռի թղթակցին հետ տեսակցեցաւ: Կը յուսամ թէ կարգացած էք այդ տեսակցութիւնը: ամէն պարագայի մէջ, իտալական քաղաքական շրջանակներու վրայ լաւ ազդեցութիւն չունեցաւ այդ:»

Պ. Ահարոնեան չորս օր քաղաքս մնալէ յետոյ, մեկնեցաւ փարիզ, հետը տանելով Հոռի թղթակցարան. ներս վրայ գեղեցիկ յիշատակ մը:

Ա. Օ. ԴԵՂՆՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿ ՍԻՐԻԱԿԱՆ

Հալէպ, 2 փետրուար 1920

Մարաշի կացութիւնը շատ լուրջ և վտանգալից դարձած է. թուրք չէթէները յարձակումներ կընեն ամեն կողմէ: Հինգ օր առաջ սպաննուած են 150է աւելի հայեր: Տեղացի հայ ժողովուրդը ահուստաւ փախչի մէջ է:

Յընտրեցաքի գիւղէն 210 հայեր փախուտ տալով Գըղըլ-Աղաճ ապաստանած են: Հայ լեզուականներու և թուրք չէթէներու միջև ընդհարումներ անպակաս են: Մարաշի կողմը սպաննուած են երկու Ա.Թ. րիկացիներ: Օգնութեան աղաղակներ միշտ կը հասնին հոս: . . .

Թուրքերը վից օր առաջ վտանգեցին Պաղատաի երկաթուղիի Մարաշի երկարող գիծը: շոգեկառքը ետ վերադարձաւ առանց արկածի: Յրանապահ զորքերու և թուրք հրոսակաւորներու միջև չորս ժամ շարունակ տեղը ընդհարումներ տեղի ունեցան:

Տեղա ժամանեց Լիւի Ֆէյսալ: Արաբներու կողմէ ցոյցեր տեղի ունեցան ի պատիւ վսեմ Լիւիին: տեղայն ամբողջ խանութները մէկ օր փակուեցան կառավարութեան հրամանաւ: Հոս կառավարական ամբողջ իշխանութիւնները արաբական են:

Երէկ մեծ ուրախութեամբ կարդացինք թերթերուն մէջ հայ անկախութեան ճանաչումը գաշնակցին: րուն կողմէ:

Մինը. Ա. Ն.

ԼՈՒՐԵՐ ԿԻԼԻԿԻԱԿԱՆ

Առանձին կը գրեն մեզ յունվար 25ին.

Տաճկական շարժումները կը շարունակուին: Բայց Առանձին հանգիստ է և մեզ ազատել կը զգանք այստեղ: Այդ շարժումները Այնթապի, Մարաշի, Պաղէի կողմերն են: Զարմանալի բան. Յրանապահները հիմա հայերէն տեղի վախ ցոյց կուտան արդ շարժումներուն հանդէպ: Գոցէ անոր համար որ մենք հայերս վարժուած ենք թուրքական վայրա-

դութիւններուն և անակնկալներ չեն մեզ համար: Իսկ Յրանապահները որ թուրքերը լաւ չճանչնալով կը խաբւին անոնց շոգեքորթութիւններէն և կեղծաւորութիւններէն, կը չոյէին թուրքերը և մինչև իսկ իրենց այդ թշնամիները սիրաշահելու անոյշ բայց սխալ քաղաքականութեան կը զոհէին իրենց հաւատարիմ և անձնուէր գաշնակից հայերու: Գիւրա. զգածութիւնները, այնպէս որ թուրքերէն չէին անկալել իրենց դէմ ալապիսի վայրագ յարձակումներ և այժմ դառն փորձաւորութեամբ մը տուժեցին իրենց սխալը և իրենց հետ տուժեց նաև իրենց գաշնակիցն եղող Հայը: Կեղծաւոր թուրքը ոյ. ժին առջև միայն կը դիմանի. քաղցր վարմունքը տկարութեան նշան կը համարի ան և մոլեգնաբար կը լար ձակի իր տէր համարածին վրայ: քաղաքակրթութիւն, մարդասիրութիւն, իրաւունքնային անարժէք բաներ են իրեն համար: Յրանապահներու կողմէն մեծ սխալ մը եղաւ որ ի սկզբան թուրքիին զինաթափ չըրին թուրքերը և Կ.պօլսի մէջ ալ կարուկ միջոցներու չեն գիտեր թուրք կառավարութեան դէմ որ յայտնապէս կաշակցի և կը քաջալերէ այստեղի խռովայող թուրքերը:

Այսօրվական Հայաստանի Պատ. լիբալութեան ներկայացուցիչ Տիար Տամատեան 7 8 օրէն պիտի մեկնի փարիզ ուր կանչուած է Հայ Համագումարին համար: Իրեն հետ պիտի տանի և Կիլիկիցի 2 պատուիրակներ որ այս օրեր կընտրուին:

Տեղաւորուելու համար հոս եկողներուն ի տեղեկութիւն կիմացենք որ առայժմ բաւական գոյութիւններ կան քաղաքներէն զբաղեցնող համար: Առանձին բնակիչներու թիւը բազմապատկուած է, իսկ տուներու թիւը չէ աւելցած. նոր տուներ չեն եղած: Գաշնակցի և հայերու միջև լարուած վարձերը շատ աւելի թանկ են քան թէ Մարաշիի մէջ: Դրամատէր և ձեռներէց մարդիկ պէտք են այստեղի կարգ ու սարքերը և անտեսական փիճակը բարեփոխելու համար: Յրանապահ վարչութիւնը սխալ է ճանապարհներ չեն եղ հաղորդակցութիւններու գիւրութեան համար և այլն: Բայց կերէի թէ երկրին քաղաքական գեա անորոշ վիճակին պատճառով ընդարձակ գործողութիւններու ձեռնարկեր:

Յրանապահ շատ, շատ աւելի սուղ է հոս ամէն ինչ, ոչ միայն կահկարասի, հագուստ, այլ և ուտելիք: Բայց ժողովուրդը — ի բաց առեալ ի հարկէ նոր վերադարձող տարազերեալները — լաւ դրամ կը շահի և

համեմատապէս ալ առատօրէն կը ծախէ: Շաքարին հոխան 6 1/2 է: 7 փրանքի կը ծախուի, հասարակ լամպի շիշ մը 5-6 փր., ճերմակ փայտէ հասարակ տիտո մը 30-40 փր. և այլ ամէն ինչ այսպէս: Այսու հանգերէ, խեղճութիւն, մուրացկանութիւն չկայ: Տեղէ մը ապրանք եկածին պէս կը սպառի իսկոյն: Խանութպանները մեծ շահեր կընեն:

Տեղական Շիշմանեան հոս հասած է արդէն: Երէկ մեկնեցաւ առաջին վաշտին հետ դէպի Մէլլաան Էրզրէզ հայկալի ուղղութեամբ:

Երկիրը շատ, շատ զգալի կերպով հայացած է հետզհետէ և իր բնական դոյնը երեան բերած, թէեւ հաղինուները հոս չեն ալ (բայց ի դժբախտի մը): Հայերը ամբողջ չուկաթ բռնած են այժմ և տնտեսապէս կործանուած ընկղմուած Հայութիւնը կամաց կամաց նորէն վարին երեսը կերէ: Հայերը կը սկսին ցոյց տալ իրենց շինարար ընդունակութիւնները:

(Արիւսական թղթակցութիւն «Յուսարէրի»)

Առանձին, 16 յունվար

Եւրոպական կազմողը տնտեսաւ հոս Եւրոպացիներու, Հայ կաթողիկոս Բողոքական հասարակութեանց շրջանակին մէջ:

Առանձին Հայ Ազգային վարժարանի յաջողագոյն աշակերտներէն հինգ հոգի, առաջնորդութեամբ վարժարանի տեսչական մարմնոյ անդամներէն Պ. Յ. Թըրքըրեանի՝ շնորհաւորութեան գացին Կիլիկիոյ վերին վարիչ Գնդապետ Պրէմոնի և իր տիկնոջ Գնդապետ Պրէմոնի, Տի. Կին Պրէմոնի և իր դուստրը շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրին իրենց Գնդապետ Պրէմոնի խօսքը աշակերտներուն ուղղելով ըսաւ. «Տղաքս, հայերը շատ խելացի և ճարպիկ ազգ մըն են, աշխատեցէք սրպէսով ապագային ձեր ցեղին պատիւ բերող զարգացեալ անհատներ ըլլաք: Խորհեցէք հայտ պէս, ու եթէ հայտ պէս խորհէք, արդէն եւրոպացիի պէս խորհած կըլլաք:» Տիկին և Օրբորդ Պրէմոնի անուշեղէն և կարկանդակ հրամցուցին աշակերտաց:

Ազգական վարժարանի աշակերտուհիներէն ալ հինգ հոգի նոյն օրը շնորհաւորութեան գացին իրենց:

Նորանոր տկուածներ սկսան բացել հոս, ինչպէս Հ. Յ. Գաշնակցութեան «Կիլիկիան» Տիւնը, Ս. Գ. Հնչ. կուսակցութեան ընթերցարան, հը, վեր. Հնչակեան սրահը ու նաև Ռամկավարներու տկուածը:

Վերջապէս կեանք սկսած է թափ տալ Կիլիկիոյ մէջ: Առանձին մէջ կը հրատարակուին ներկայիս երեք հայ թերթեր, «Կիլիկիա», «Հայ Զայն» և

«Տարուս»։ Ասոնցմէ առաջինը օր-
կանն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան,
երկրորդը Ռամկավար կուսակցու-
թեան ու երրորդը Ս. Գ. Հնչակեան
կուսակցութեան։

Բացումը են նաեւ երկու հայկա-
կան դրամաճառատուններ «Կիլի-
կիա» և «Արծիւ» անուամբ, ուր
կարելի է գտնել հայ և օտար հեղի-
նակներու գրական գործերն ինչպէս
նաեւ դպրոցական դասագրքեր ու
պիտուքներ։

Բաղաբին ճիշդ կեդրոնը կը գտնու-
նուի նաեւ «Կիլիկեան Հայ Ակումբ»
անուն քիւլուք մը։ Այս քիւլուքը ժա-
մադրալայն է Առանձին հայայնի (?)
խաղաղութիւնը պատկարզին, որուն մուտ-
քը այնքան մատչելի չէ ամենուն։

Հայ Ազգային երկուստ վարժարա-
նէն զատ կայ նաեւ «Կիլիկեան Կեդ-
րոնական վարժարան»ը, հայ ունեւոր
դասակարգի գաւազններուն համար,
որ ունի շուրջ 30 աշակերտներ։ Այս
վարժարանի տնօրէնն է Պ. Վարդան
Գեորգեան։

Մարաշի ու իր շրջանակներուն
մէջ պատահած նոր զէպքերը չա-
փազանց զէջ ազգած են հոս ժողո-
ւորդին վրայ։ Ֆրանսական զինուո-
րական իշխանութիւնները սակայն
պէն միջոց ձեռք առած են զսպելու
համար չեմէական սոյն շարժումները
ու հանդարտեցնելու ժողովուրդին
յուզեալ տրամադրութիւնները։

Տեղւոյս քաղաքացիները սկը-
սած է քաղաքին զլիսուոր պոզուտա-
նեւր չինութեան ինչպէս նաեւ պատ-
քատեւու վրայ է հրապարակներու
ու փողոցներու անունը կրող նշա-
նադրատակներ ֆրանսերէն, հայե-
րէն և թուրքերէն լեզուներով։

Հոս թուրքերը կը հրատարակեն
«Ֆէրատ» անուն թերթ մը, որուն
մէջ մերթ ընդ մերթ կերեայնաեց-
նազգաշեան անուն հայ բողոքական
մը։ Չնչք գիտեր թէ ի՞նչ է այս
նորեւու փիլիսոփային նպատակը,
Արդեօք հայ և թուրք եղբայրակ-
ցութեան մը հիմը դնել կուզէ։

Անգլիական Լորտ Մէյըրս ֆոնտի
պատուակալ քարտուպարը վեր-
հէրըր Պրքութիւն տոնէն մը ի վեր
քաղաքը կը գտնուէր։ Առանձին հայ
առաքելական եկեղեցիին մէջ կրօ-
նական պատարագ կատարեց։ Այս
տրամադրութեան բաղձաթիւ հայեր
ներկայ էին Շատ յաջի եղաւ կրօ-
նական այս եղբայրակցութեան տրա-
րորութիւնը։ Յարգելի վերապատ-
ելի մեկնեցաւ այս տեղէն Տարսոն
և Պոլիս։ Չորս հայուստանողներ կու-
զէ ան Օքթաֆորի համալսարանը
ընդունել տալու համար, որպէսզի
ապագային ազատ հայտատանի հա-
մար կրօնական պաշտօնեաներ բլան
անենք։

Թ. Վ. Ս. Կ. Ի. Յ.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՐՈՒՄԱՐԸ

Փարիզ գումարուելիք հայ համա-
գումարը որ կանչուած էր փետրվար
15ին, պատուիրակների գալուն հա-
մար ժամանակի անբաւականութիւնը
նկատի առնուելով յետաձգուած է
մարտ 31ին։

ՍՄԵՆ. ՉԱԼԷՆ ՊԱՏՐԻԱՐԻ

ՃԱՆՔՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ամեն. Չալեն պատրիարք անցած
նինգաթի (փետր. 19) կէսօրին Մար-
սելի հասաւ Կ. պոլսէն «Իմփէրաթ»
Ալեքսանդր Գ. շոգէնաւով։ Կ. պոլսի
ֆրանսական իշխանութիւնների կողմէն
նկատուած լինելով տեղիս նախագա-
պետութեան, Պուշտի-Ռոնի նախա-
գապետ Տ. Թիպոնի կողմէն Տ. Ֆետի
իւր ներկայացուցիչ ղեկուած էր շոգէ-
նաւը, բարի գալուստ մաղթելու համար
Նորին Սրբազանութեան։ Մարսելի Հայ
գաղութի անդամներէն շատեր, որոնց
գլուխը կը գտնուէին գաղութիս ամէնէն
վաղեմի անդամը Տ. Յակոբ Սէլեան եւ
Ազգային Միութեան ատենապետը Տ.
Յովհաննէս Սահաճեան, չնայելով նոյն
քր փնդ միադրալին, փութացած էին
երթալ շոգէնաւը որ Գաթ Բլնէտի առջեւ
կանգնած էր։

Թիւրքացութեան մը արդիւնք եղած
էր մեր նախորդ թիւի մէջ գրուածը թէ
Ս. Պատրիարքին կողմէն Տ. Մարտիկ
եպիսկոպոս Նարայեան։ Գեր. Նարայեան,
որ Կ. պոլսի մնալով ի բացակայութեան
Ս. Պատրիարքին անոր պաշտօնը փոխա-
նորդարար կը վարէ այժմ, Ս. Պատրիար-
քի գալուն յաջը Մարսելի նկատուած
եղած էր։ Ամեն. Չալեն պատրիարքի
միակ ուղեկցի է Տիար Տիգրան Չալեան,
մեր մեծայարգ պաշտօնակիցը, Կ. պոլսի
նրատարակուող ֆրանսերէն Renaissance
թերթի խմբագրարարը որ իր նրատա-
րակած հայանպատու ներհուն յօդուածներ-
ով ծանօթ է արդէն, այնպէս որ Ս.
Պատրիարքին յաւ աշխատակից մը ընտ-
րուած է։ Տ. Չալեան ոչ միայն լաւ ֆրան-
սագէտ եւ քաղաքական գործերի հմուտ
մէկն է, այլ եւ կենցաղագէտ եւ ներկա-
յանալի աննաւարակ ժողովուրդին մը։

Ս. Պատրիարքն ու Տ. Տ. Չալեան
Splendid Hotel իշան հանգստանալու
համար եւ մտադիր էին նոյն երեկոյ մեկ-
նել իրենց պաշտօնի գործադրութեան
փութելով։ Բայց այժմ շոգէնաւը եր-
հանքորդներով խնդրուած եւ Ս. կարգին
համար մէկ օր դոնէ առաջուց տեղ բռնել
հաթի լինելով իրենց մեկուսի մ'սոյց հե-
տեւալ օրի երեկոյին։ Այդ երկու օրը
(նշ. եւ ուր.) «Սթանսլիս Օմէլ» րուխ-
տատելի մը դարձած էր ուր գաղութիս
անդամներէն շատեր կը փութային իրենց
յարգանքներ մատուցանել Ս. Պատրիար-
քին եւ իր աշխատակցին եւ տեղեկու-
թիւններ անելու ու տեղեկութիւններ տալ։
Տեղիս բոլոր օրաթերթերը հրատարակե-
ցին Հայերի Կ. պոլսի Պատրիարք Ամեն.
Չալեն Սրբազանի Մարսելի գալն ու փա-
րիզ մեկնելը, Հայաստանի խնդիրն հա-
մար։

Արքայաթ երեկոյ, ժամը 6ը 35 անցած,
Ս. Պատրիարքն ու Տիար Տ. Չալեան
մեկնեցան Մարսելէն, կայարանը իրենց
շոգէնաւով առջեւ խնդրուած հայ ժողո-
ւորի բարեմաղթութեան աղաղակներին
եւ ծափերին մէջ։ Մեկնելէ առաջ, Ս.
Պատրիարքը իր շոգէնաւով պատուհանէն
պահպանիչ մը բռնելով օրհնեց ժողովուրդը
եւ քաջալերեց զիրենք։

Փարիզէն Հաւասի գործակալութիւնէն
նկատուած է տեղիս օրաթերթերին թէ
Ս. Չալեն Պատրիարք փարիզ հասեր
է նկատուելու օր (շաբաթ) եւ անկէ ալ
փութացեր է մեկնելու դէպի Լոնտոն, իր
դիմումներ ընելու համար Գերագոյն
Խորհուրդին։

ՀԱՅԵՐԸ ԱՆԳԼԻԱԻ ՄԷՋ

Մանչէսթըրէն կը գրեն մեզ փետրվար
19ին։

Երկրէն հասած նոր ջարդերու
գոյծերը և խաղաղութեան վեհաժո-
ղովի աշխատանքներու դանդաղու-
թիւնը ինչպէս նաեւ Կիլիկիոյ խնդի-
րը առիթ տուին որ այսօր վարդա-
նանց տօնը սովորականէն տարբեր
կերպով տօնուի այստեղ։

Անգլիայի ընդհանուր հովիւ Գեր.
Աթէլ Տ. վարդապետ որ Մանչէսթըր
եկած է այս օրեր, հետեւալ հրաւէ-
րը ուղղած էր ժողովուրդին։

Հայրենակիցներ,

Առաջիկայ նինգաթի վարդանանց
տօնի առթիւ մատուցուելիք Ս. պատա-
րագի միջոցին պիտի անդրադառնաւ
ազգային հարցի արդի կացութեան վրայ,
առաջարկելով մի բանաձեւ, զոր պիտի
ուղարկեմ խաղաղութեան վեհաժողովի
բոլոր անդամներին։ Գրութիւնը փախու-
է եւ խնդիրը ծայր աստիճանի կարեւոր-
ուստի ընդհատեցէք ձեր գործը եւ եկե-
ղեցի շտապեցէք ժամը 11ին։

Իրօք այ ամէնքը գործերնին ընդ-
հատելով եկեղեցի եկած էին, այն-
պէս որ բազմութիւնը խռնուած և
տեղ չէր մնացած։ Կը տեսնուէր որ
մեծ յագման մէջ էին թէ ժող-
վուրդը և թէ իր հոգեւոր պաշտօ-
նէութիւնը։ Գեր. Տ. Աթէլ Տ. վար-
դապետ Ս. պատարագը աւարտած
ժամանակ վարդապետը քաջելով Աւե-
տարանը վար դրաւ և եղիշէն ձեռք
առնելով կարգաց եպիսկոպոսաց ժո-
ղովին առ Միհրեանի ուղղած
գրութեան հետեւալ տողերը. «Յայտ
հաւատաց զմեզ ոչ ոք կարէ խախ-
տել...»։ Ժողովուրդը յաջող կրօնա-
կան և ազգային զգացումները ի մի
ձուլուելով, մի անգամ ևս պերճախօս
կերպով ապացուցին թէ հայ ազգն
ու եկեղեցին իրար միացնող կապերը
զիւ շատ ամուր են։

Բանաձեւ մը պատրաստեցաւ
որով բուն բողոք կը յայտնուէր հայ
ազգին եղած անարդարութեան և
անտարբերութեան զէմ և պատրաս-
տակամութիւն՝ ամէն գնով պաշտ-
պանելու մեր ազգի իրաւունքները։
Այս բանաձեւին ոյժ տալով խոսեցան
Տիարներ Տ. Տէօփէլեան և Գ.
Ֆետիլիան։ Ժողովին նախագահը
Գեր. Աթէլ Տ. վ. քաւէի գրաւ բա-
նաձեւը որ միաձայնութեամբ ըն-
դունեցաւ և նախագահին յանձ-
նարարուեցաւ նոյնը հետագիւ խա-
ղաղութեան վեհաժողովի բոլոր ան-
դամներին։ Այսօրուստ թերթերը
հրատարակեցին եղիւթիւնը և բա-
նաձեւը։

Այսօր տեղիս մի քանի տկանաւոր

Անգլիացի եկեղեցականներու հետ
մէկտեղ Գեր. Աթէլ Տ. վ. կոչ մը ստո-
րադրած է որ վաղը լոյս կը տեսնէ
Մանչէսթըրի օրաթերթերուն մէջ։
Այդ կոչի համեմատ մի նոր մի-
թիւն ևս պիտի գումարուի առաջի-
կայ կիրակի օր։

Ասոնցմէ զատ, հայ ժողովուրդի
կողմէն ցանկութիւն յայտնուած է
մի ահագին ցոյց կազմակերպելու,
այնպէս որ Լոնտոնի և Մանչէսթը-
րի հայ գաղութները միանալով, այր,
կին, երեխայ, ամէնքը մէկտեղ հա-
ւաքուին Լոնտոն և Անգլիայի վարչա-
պետի պաշտօնատան առջև երթալով
հայ ազգին արդար բաղձանքներն
ու իրաւունքները ներկայացնեն և
պաշտպանութիւն խնդրեն։ Գերա-
գոյն ճիգեր են որ կը թափեն այս-
տեղի Հայերը Հայաստանի համար։

Պօղոս Նուպար փաշան ալ այստեղ
է և կաշխատի. զինք տեսայ որ շատ
յոգնած և տխուր կերեւէր որովհետեւ
միայն 3 նահանգները առ այժմ ա-
պահով են որ պիտի միացուին Հա-
յաստանին։

ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Բէռլինի գործակալութիւնը Լոնտոնէն
փետր. 22ին նկատուած է տեղիս օրա-
թերթերին։

«Հայաստանի սահմանները որոշելու
համար խաղաղութեան Խորհրդաժողովին
նշանակուած յանձնաժողովը երէկ առա-
ջին անգամ լինելով նիստ ունեցաւ։ Հայ
պատուիրակութեան գլուխը կը գտնուի
Նուպար փաշան։ Յանձնաժողովին մէջ
ֆրանսական ներկայացուցիչն է արտաքին
գործերի նախարարութեան պաշտօնա-
տարներէն Տ. Գամբէ (Mr. Kammereer)։

Նուպար փաշան, ընդարձակ Հայաս-
տանի մը հաստատման ի նպատակ խօսա-
նախդուստ քաղաքականութիւն մէջ, Հա-
յաստանի համար Սեւ ծովին վայելք մը
ունենալու անհրաժեշտութեան մասին
շեշտեց։»

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱԽԱՏՈՐՈՒ ՄԷ

Կ. ՊՈԼԻՍԻ ԱՌՋԵՒ

Կ. պոլսէն կը հեռագրեն փետր.
23ին։

«Անգլիական պատերազմական Ա.
նաւատորմը հաջաւ վաւեր. այս նե-
ղուցի մէջ մինչև այժմ երբէք տես-
նուած չէր նաւային այսպիսի պատ-
կանելի մեծ ոյժ մը։ Ինչ ինչ միջա-
վայրերի մէջ, այս նաւատորմի գալը
կը փերագրուի թիւրքերի այժմեան
հզնաժամային կացութեան։

Այս տաթով կը յայտարարէ ի-
նիւնկ Նիւս «Լոպիլըր թէ արտաքին
գործերի նախարարութեան պաշտօ-
նատարէ մը խմբից է որ այդ նաւա-
տորմի գալը պէտք է նկատուի իրրեւ
ազգարարութիւն մը երկաւորագ-
թիւրքերին։»

Ֆրանսական թերթերը կը գրեն որ
իրենք կողմնակից էին թիւրքերի

Կ. պոլիս միայն. բայց հիմէ թիւր-
քեր չգաղտնեցնեն Հայերի կատարած
ներք, իրենք ալ պիտի պահանջեն
որ Կ. պոլիսն ալ տոնաւ թիւրքերի
ձեռքէն:

ԱՆՅՈՒԴԱՐՉ ՄԱՐՍԷՅԷՆ

Ասկէ առաջ Արմէնիա մէջ հրատա-
րակած էինք որ հայ երկրապետներ եւ
հարստաւարներ Միւսթիւն մը կազմած
են փարիզի մէջ: Այդ Միւսթիւն կողմէն
ուսումնասիրութեան համար Կիլիկիա կը
ղրկուի փարիզաբնակ ծանօթ երկրապետ
Տ. Մ. Չամբիւսի որ թաքէ ընկերութեան
«Մուրա» շրջանաւոր երէկ մեկնեցաւ
դէպի Կ. պոլիս ուրկէ պիտի անցնի Կի-
լիկիա:

ԹԻՒՐԿԱՍՆ ԱՆԵՐԵՒԱԿԱՅԵՆԻ ԲԱՐԵԱՐԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սարահուրի Բէյէշ աղայի աղայ
Համի Մէմէտի վարագումններէն
մաս մը միայն
(Հար. 29րդ թիւէն)

Ա. Թ. օր յետոյ յիշանալէն պ. պ. Մա-
սիկեան Յովհաննէս, Թանտիան Գիւրգիս,
Կիւլեան Աւետիս, Գրաիկեան Միւսթիւն Հա-
նիւր ընտանի կը գրեն Այնայ գոյմա-
զամութեան. 15 օր ամբողջ բանտին մէջ
անկարագրելի չարչարանքներէ վերջ կը
գրկուին Արարիկի եւ հոն Արասայի հրա-
պարային վրայ: շրթունքներուն կղպանք
ձգելով, ձեռքերնին պատին գամելով կը
խաչեն: Ամբողջ օրը աղպէս թողելէ յե-
տոյ՝ քաղաքէն դուրս թշուրիկի կողմ
բաւար հրապարակ ընտելով կապանքն:
Իսկ գիւրի բանտին մէջ մնացողները ամիս
մը շարունակ վայրագօրէն կը չարչարեն:
Տ. Բարսեղ քահանայն հիւանդութեան
պատճառով դեմք մնացած էր խոշտանգու-
մէ. ձեռքերէն քաշելով փողոց հա-
նեցին եւ ձեռքերնին ունեցած տանակի
եռակար գլուխը եւ թամբը ալ ուսին դնե-
լով սկսան անասունի պէս չորս ոտքի վրայ
քայլելով քաշել. պ. պ. Գրիգոր Արդու-
մանեանք եւ Վահրամ Վահրամեանք իր-
հերքերէն ազգական եւ թաղական խորհրդ-
դոյ անգամ հետեւին արած կատարելին
անոնց օր քահանային կուրաքէն քաշելով
ընտ քրոս կանչեն... Արդհետեւ մարդկա-
յին զգացումը անկարելի կընէր ընդունիլ
այս կարգի անօրինակ տաղաւորի մը, հե-
տեաւոր մեծելով, լանձն ատին ամէն
բան: Անկարելի է նաեւ նկարագրել այդ
պատճառաւ աստիճան սպառնալից շարժումները
մինչեւ որ տարուեցան բանտ. իսկ քահա-
նայն կառավարութեան առջեւ գտնուած
հրապարակին վրայ մերկացուցած, սկսան
ջուր թափելով մերկ մարմնուն վրայ՝ ձեռք
եւ ամէն տեսակ նախադրանքներ, լուսանք-
ներ թափել: Այդ պահուն երեցիկներ երբ
աղիւղորմ աղաղակներով կաղերսէր կը
պազատէր զթաւու համար հիւանդ քահա-
նային, անոնք փոխանակ զթաւու՝ քահա-
նային վերաւոր գլուխը երեցիկն ծռակին
վրայ դրած սկսան մօրեւքը դանակով
կտրել եւ բռնադատել հայութիւնը որ թըք-
նեն մօրեւքին: Այսպէս 3-4 ժամ անպատ-
մելի եւ աննկարագրելի նախադրանքներով
չարչարելէ յետոյ, այն եւս բանտարկեցին:
Հետեւեալ տուտուտ սկսան հաւաքել 8 տա-
րեկանէն սկսեալ ամբողջ հայ արական
սեռը եւ լեցուցին կառավարութեան տնո-
ւը. նաեւ շրջակայ գիւղերէն խաղի, խո-
ռօշի, Մաղկերտի, Մաղմարի մէջ գտնու-
ած նոյնպէս 8 տարեկանէն վեր եղող այ-
լերը հաւաքելով, անոնք եւս բերին կառա-
վարութեան տնոսը լեցուցին որոնց թիւը

400ի հասաւ. եւ սկսան 8 օր շարունակ
աստիճանով ալ խոշտանգել ու չարչարել: Այն-
ջրեցիկներու նոյն եւ նման 1915 մայիս
29ի օրը բոլոր բանտարկեալները գայմա-
գամլըր տանելու պատրուակաւ զոյգ զոյգ
թեւերին կապած մէկ մէկու՝ զուրս հա-
նեցին կառավարութեան տնոսէն. շրջա-
կայ գիւղերէն եւ գիւղին մէջ գտնուած կիւն,
աղիկ, մանուկներ տեսնելով իրենց սի-
րելիացի վիճակը որ սպանդանոց տարուող
գառնուկներու պէս լուռ ու մունջ մեռե-
լատիպ, անկարող էին իրենց սիրելիներու
վերջին ողբազուրանքը ընելու, սկսան ա-
ղիւղորմ աղաղակներով երկնք ու երկիր
թնդացունել. բայց գիւղին թուրք ժողո-
վորդը անամօթաբար կը համոզէր այդ
խեղճերը թէ՝ «Ինչու՞ կուլաք, գայմա-
գամլըր պիտի երթան ու երկու օրէն վե-
րադառնան»: Գիւղէն մինչեւ քաղաք ժամ
հետեւ ուր ու կոծով ընկերացան իրենց
սիրելիներուն. բայց վայրագ խուժանը
բիրտ կերպով եւ անուր նախադրանքներով
եւս զարծուց դանձնք: Խուժանը կը կազ-
մէին խուժանին զլխաւոր զեկավար եւ
զահճապետ Սարահուրի հաճի Մէմէտ եւ
Անջրեցի գիւղապետ տիւրախաչակ հաճի
Թահիր քերաւ Ալի, Գէլ հաճիգաւէ Մէմ-
մէտ, իր եղբորորդին Նեմէշ, տղան քեօր
Համի: Ապաւիւ Համիտի սենեկապան հա-
զարապետ Խալիլի որդի Հազար, եղբոր
որդին Օսման, Մուսաի Բեմէշի աղայ
բրօքականտիտ Պէքրի չափուշ եւ եղբայրը
Մուսա, Պապարի աղայ Ալի, Արսլանի աղայ
Մէմմէտ, Դաւաթի չափուշ, Գիւրտ Օսմանի
աղայ Բեմէշ, Պիլիկի օղլու Մէմլուտ, Պո-
զալի Համանի աղայ Մէմմէտ, Իսլայի աղայ
Եաշար, Վէլիի աղայ Ալի, պերպէր Հա-
սան, Տէլի Դեմալ, Հիւսիկ Օսման, Հոճա
Ապալաշ Էֆ. եւ տղան, Թաւաթի գիւղացի
Շէֆքէթի աղայ Եաշար, Մէնտարեցի
Համի, Մաշեցի Թաւաթ, Խաթունիկի
աղայ Իսօ, Կայն. Միւսթիւնի եղբորը եւ
միւս վերոյիշեալ պաշտօնեաներու հետ
միասին զինեալ մեկնեցան:

Մութը կոխեց վերադարձան ոճրագործ-
ները: Հայ կիւնք եւ աղիկներ իրենց
թուրք զբաղիներու տանիքներէն, դուռնե-
րէն եւ պատուհաններէն սկսան լսել վե-
րադարձող անդուք զահճիներու քառմեկի
եղեհնաբործութիւնները: Երբ ամէն բան
իրենց ականջով իմացան, ամեն կողմէ
վայնասունք եւ աղաղակ սկսաւ այնպէս որ
երկնք անգամ չեր համաձայնէր միւսթա-
րիւն. իսկ այդ զահճիները տեսնելով որ
իրենց պատմած եղեհնաբործութիւնները
մանրամասնաբար լսուած են, վայրկեան մը
յանցաւորի պէս գոռոթաւ եւ խելակորոյս
իրենք զիրենք արարաւ դատաւորի մը ա-
տենալ կարծելով շաւրեցան: Հետեւեալ
առաւօտ լուսեցաւ որ տարուող Հայերէն
պ. Գիւրգիս Թանտիանի որդին պատանի
Յովհաննէսը վերադարձած է. բոլոր հե-
տաքերի հայ կիւնք ու աղիկներ խուռն
բազմութեամբ հաւաքուեցան լուր ստա-
նալու համար իրենց սիրելիներէն:
Պատանի Յովհաննէսի պատմութիւնը
հետեւեալն է:

«Գիւղէն հազիւ հեռացած էինք մէկ
ժամ, թովմասեան պ. Ղուկաս իր ծերու-
թեան ու տկարութեան պատճառաւ ան-
կարող էր քալելու: Հաճի Մէմմէտ Ան-
ջրիկի թուրքերէն մէկ քանիներուն հրա-
մայեց ար այդ ծերուկը գիւղ վերադարձ-
նեն. հազիւ 7-800 քալը իրմէ բաժնուած
էինք, հրացանի ձայն մը տկամնիս հասաւ
իրենց կողմէն. ամէն մարդ սկսաւ աղ-
նարկներով իրարու հետ խօսիլ, եւ անմիջա-
պէս համոզուեցանք որ գայմագամութեան
չենք տարուիր կըր... Ժամ մը վերջ վե-
րադարձան ծերուկ Ղուկասը տանող թուր-
քերը: Ահապէս թուրք գիւղին մօտ երբ
հասանք, Հաճի Մէմմէտ հրամայեց թուր-
քերէն մէկուն որ վերադարձնէ գետինը փռէ.
Հայերուն ալ հրամայեց որ իւրաքանչիւրը
իր մօտ ունեցած դրամ, ժամացոյց կայն

ինչ որ ունի, ձգէ վերադարձնել վրայ,
պատճառաւորակով թէ գայմագամը կեր-
թանք, ձեր ուսեալ եւս յին պէտքերը
պէտք է հոգացուին: Իւր հրամանի հա-
մաձայն գործադրուեցաւ ու երկու ժամ
եւս քայլէ յետոյ հասանք: Ափրատի եղբ-
քը. այնտեղ ամէն ժայռի եւ քարի տակ
նշտուրեցինք զինեալ թուրքեր, որոնց ներ-
կայութիւնը սոսկալի սպաւորութիւն թո-
ղուց ամենուս վրայ: Այդ տեղ Հաճի
Մէմմէտ Էֆէնտին հրամայեց կենալ եւ
բաժնելով զմեզ թուրքերէն, առաջնորդ-
ւեցանք հին դարու կառուցուած Եփրատի
եղբայր շէնքը. որ Առնաւուտ խան կը կոչ-
ւի. մոցուցին մեզ ներս որպէս սպանդա-
նացի ոչխարներ: Ներսը մութին մէջ
3-400 Հայեր կային որ մեզմէ 10 վայր-
կեան առաջ հոն բերուած էին. անոնք Վաղ-
շէնի, Քաւշնայի, Էշնեցիկի, Հազնիկի,
Չապլուարի, Ալիի, Վանքի եւ Կաւնիի ամ-
բողջ հայութիւնն էին. իրենցմէ տեղեկա-
ցանք թէ դուրսի ժայռերուն տակ զիր-
բունք թուրքերը զիրենք բերած էին ու-
րոնք Հաճի Մէմմէտի 300է աւելի խօլած-
ներն էին: Հայերուն այդ միջոցին ունե-
ցած սարսափը անկարող եւ նկարագրել:
Այդ վայրկեանին Հաճի Մէմմէտ Էֆէնտին
հրաման ըրաւ որ մէկը գայ իւր ձին բռնէ.
եւ անմիջապէս ցատկելով փաթթուեցաւ
ծիւռն վրին, բռնեց ձիուն սանձը եւ հե-
ռացաւ 5 վայրկեան հեռու բարձր ժայռի
մը տակ: Քառորդ ժամ յետոյ քառմեկի
տեսարանը պարզուեցաւ աչքիս առջեւ այն-
պէս որ ինքզինքս անկարող կղզայի ոտքի
վրայ կենալու վանդի հինգ վայրկեան
հեռու Եփրատի ափը 50է աւելի սպառազի-
նեալ թուրքեր հաւաքուած էին. երկու
ժամտարմաները Հասան եւ Էփէն քարայ-
րէն տարը հատ Հայ իրենց անուններովը
դուրս կանչելով, շրջապատուած 8-10 թուր-
քերով առաջնորդեցին Եփրատի ափը ուր
կապաւէն վերոյիշեալ սպառազիներէրը:
Այդ տեղ զոյգ զոյգ կապելով հրացանի
բունէլ վերջ կը նետէին Եփրատի մէջ եւ
այդպէս շարունակելով, ամբողջը միեւնոյն
կերպով ոչնչացնելէ յետոյ՝ մեկնումի հրա-
մանը տուաւ եւ զիս կանչելով ըսաւ. Կեանք-
քըդ քեղ նուիրեցի ի մատաղ ձիւնս:»

(Շարունակելի)

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ՀԱՅ ԴԵՐՉԱԿԱՏՈՒՆ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

7. Place des Hommes

Անգլիական եւ ֆրանսական կերպաս-
ներու հոն միմեքանց, ընտիր եւ վայե-
լու ձեւ. չափաւոր գին:

ՀԱՅ ԺԱՄԱԳՈՐԾ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ամէն կարգի մեծ եւ փոքր ժամացոյց-
ներու եւ զարդեղանքներու նորագունիւն.
խմամուած աշխատութիւն եւ չափաւոր
գին. դիմել՝ A. Hovhannessian
18, bld. Théodore Turner - Marseille

ՊՕՄ ՍԷՆ-ՄԱՐԷ

Արագօրէն կը բժշկէ առանց ցալի հետք
Թողելու

ՏԱՐԵՆԱԿԸ

ուրիշ իւտըով՝

Հայէպի, Այնմապի, Պիսքրաի եւ Նե-
ղոսի ցիւանք: Կը բժշկէ նմանապէս.
Էքզէման, ազնէն, այրուածքները եւ մոր-
մայն ճիւղաւորութիւնները: Շէշը 10 ֆր.

Գիւլի Laboratoire du Baume Céram
22, rue des Bernardins - Paris (5e)

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ

Հարաւմտեան

Բաժնորդագիր տարեկան 30 ֆր.:
Դրամ, նամակ եւ գրութիւններ զրկել
նիւնադիր-անօրէնին այս հասցեով.
Dr. Léon Hampartoumian.
16, Bould. St. Denis. PARIS

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

Ազգային, բանասիրական, գրական
եւ գիտական ամսաթիւ
Բաժնեգրին է տարեկան ֆ. 15. Հաս-
ցէ՝
Rédaction de la revue «Bismavep»
St. Lazare VENISE (Italie)

ՀԱՅ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԻ ՆԵՍՐԵՆԵՐՈՎ ԲԱՐԻ ՓՈՍՊԱՆԵՐ

Խաղախի Հայ Ուսանողական
Միութիւնը գիւղացիկ դադափարն
ունեցած է հայ անուանի գործիչնե-
րի պատկերներով քարդ փողայներ
հրապարակ հանելու որպէսզի ժողո-
վորդը զանոնք տեսի յաճախ իր
աչքի եւ մտքի առջեւ ունենալ:

Հետեալ 13 քարդ-փողայները
կարելի է ստանալ նաեւ Արմէնիայի
գրասենեակէն.

1. Աղամեան (ղերատան. — 2. Ալի-
շան Է. Ղ. — 3. Անարնետան Ա. —
4. Անդրանիկ (գործարար). — 5. Ան-
ւանի հայ գրագէտներ (Բաքի, Նալբան-
դեանց, Պէշիքմաշեան, Գ. Ա. Բժրուհի,
Ա. խշան, Խրիմեան, Գամաւ-Քամիլա,
Ս. Նազարեանց, Խ. Աբովեանց. ամէնքը
մէկտեղ մէկ քարդի վրայ). — 6. Գաւ-
թեան (շուկաւոր). — 7. Զօրապ Գ.
— 8. Խրիմեան Հայրիկ. — 9. Կոմիտաս
վրդապ. — 10. Նուպար Պոսոս փաշա.
— 11. Պէշիքմաշեան. — 12. Սիւման.
Թ. — 13. Վարուժան:

Մարտէյի մէջ հատը 20անգամ Մար-
տէյէն դուրս 25 անգամ:

ՀՐԱՏԱՐԱՆԻ ԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵ ԱՆԻ

	Ֆր. անգլ.
Ա. Հայ զիւցագումնի մը Բ. տպագր.	40.
Բ. — Բ. (Սպասած)	
Թ. «Արմենիա» ի տարաբ (Ա. տարի)	1,40
Ժ. Վրլ.ժ	20
ԺԱ. Թումաս Բացարիս	20
ԺԲ. Նույնիւր Մ. Փոքրագա- ւեանի գրած ոտանաւոր- ներէն	15
Ժ. Միւսթիւն հայրեանաւ. (Պուրկարիի Գեղափո- խութեան ծագման պատ- մութիւնը)	1,40
ԺԴ. Մի՛ գաղթէք	20

Մարտէյէն դուրս զրկելու փոստի ծախ-
քը կը վճարուի հրատարակողէն:

Լոյս տեսաւ Հայաստանի քարտէզը գո-
նաւոր եւ հայաստան, պատարասուած Մ.
Չամբիւսեան: Միւսթիւն է 65x48: Կա-
րելի է ստանալ Ա. րմէնիայի գրասենեակէն:
Գին Մարտէյի մէջ 2 ֆր. եւ 50 անգլ.
Մարտէյէն դուրս 2,75:

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԿԻՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԷՆ

Հայերէն Ցապարան Մ. Փոքրագաւեանի
Le Gérant: François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi